

מדריך ליציאת מצרים

סיפור יציאת מצרים של הנפש

ראובן פיזנטי 058-3234242 ♦ כולל בית להשם נתיבות של הרב ארז וודג'ה

(באולם בית הכנסת אהבת יעקב, רח' מלכי ישראל 1, בצומת עם רחוב ירושלים)

הציבור מוזמן לשיעורי בוקר בגמרא, הלכה, מוסר וחסידות בימים א-ה 10:00-14:20. תפילת מנחה ב13:15.

בליל הסדר ישנה מצוה מיוחדת של והגדת לבנך. ומובא שאם אין לו בן אשתו שואלתו, ואם לאו הוא שואל את עצמו, ואפילו תלמידי חכמים שואלים זה לזה מה נשתנה (שו"ע סימן תענ"ט).

ולכאורה מה התועלת שיספר לעצמו, שהרי הוא כבר יודע מה הוא הולך לומר? אלא שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים פ"י מ"ה, הגדה של פסח). כי יציאת מצרים זה לא רק סיפור היסטוריה, אלא שזה הסיפור של הנפש שמושעבדת ליצר ורוצה לצאת לחירות. תהליך פנימי שעל כל אדם לעבור בדרכו לגאולה הפרטית שלו.

ואפילו כולנו חכמים ונבונים ויודעים את התורה, מכל מקום אדם רחוק מלהרגיש ולחיות את זה. לכן עליו לספר ביציאת מצרים, ואפילו לעצמו, לחזק את האמונה, להרגיש את הנשמה ולמצוא את הכל בתוכו, כדי להגיע לגאולה שלמה ואמתית.

אדם לא מאמין שאפשר. לפני כל הגזרות פרעה מקנה להם הרגלים של עבדים נחותים כדי שכאשר הגזרות יגיעו, הם ירגישו חלשים ולא ידעו שיש להם כוח למרוד.

הייסורים מחזקים

ואמנם היצר מנסה להחליש את האדם, אבל כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ. הדבר דומה למישהו שמבצע מאמץ פיזי כמו הרמת משקולות, שלאחר האימון הוא אמנם עייף, אבל לאחר מכן הוא הופך לחזק יותר ממה שהיה לפני כן. כך גם בצורה רוחנית, היצר מביא חולשה לאדם, אבל הוא מחזק אותו לטווח הארוך לאחר הדברים שחווה.

אבל כל זה רק בזמן שהוא מתבונן, עושה חשבון נפש וחושב לעומק. אלא שהמיצרים גורמים לאדם לראות תמונה צרה ולהעלים את הרוחניות והחיבור להשם יתברך. מתוך טרדות והרגלים שוקעים בחומירות, וימרוו את חייהם בחומר ובלבנים, כדי שלא יגלו את האמת וישאפו לגאולה.

להקשיב לנשמה

כשאדם מתחיל להתבונן, הנשמה מתנוצצת ורוצה להתגלות. לכן משה יצא אל אחיו וירא בסבלותם. הנשמה רואה את האדם המסכן שלכוד בשקרים של הסביבה ושקוע ביצר הרע ובמגבלות של העולם, ורוצה להושיע אותו. כשהאדם לבד, הנשמה יכולה להתגלות, וירא כי אין איש ויך את המצרי.

אבל מהר מאוד האדם חוזר להרגלי השגרה. לסביבה הרעה, לטלפון שמסיט, ובמיוחד כשהוא רואה שזה דורש מאמץ, אז הוא ממש נלחם בנשמה. הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי. הוא מרגיש שהיצר הרע הוא חבר שרוצה טובתו.

ובדרך כלל בשלב הזה, אדם מגיע לספקות ובלבולים בין הנשמה והיצר הרע, ואינו יודע כיצד לפעול. והעצה הטובה ביותר היא לזעוק להשם יתברך. במקום להתעקש על שליטה, עלינו להיכנע לכוח העליון שיכול הכל, שמנהיג אותנו ודואג לנו. ותעל שועתם אל האלוקים.

בא להיטהר מסייעין בעדו

מתוך תפילה אמתית להשם יתברך, בהכנעה ורצון להתקדש, נותנים לאדם סיוע משמיים בדרך לישועה. וכך הנשמה זוכה להתנוצצות וגילוי אלוקי נפלא. וזה הגילוי בסנה.

השם יתברך אומר למשה של נעליך מעל רגליך. תסיר את המנעולים מעל ההרגלים שלך. כי האדם נעול על חוקי טבע

עניין יציאת מצרים מרמז על תהליך עמוק של גאולה שעל האדם לעבור. ושם המפתחות להצלחתו. לכן צריך לספר על יציאת מצרים גם מזוית אחרת, מנקודת המבט של הנפש.

לשם כך אפשר להגדיר שאנו בני ישראל, משועבדים לפרעה שהוא היצר הרע, שמגביל את האדם וכובל אותו במצרים שהם הגבולות והמיצרים. וכך אנו משועבדים ותלותיים, וכאילו מחויבים לעשות את כל מה שהיצר מכתוב לנו.

משה מסמל את הנשמה שרוצה להוציא את האדם מהמיצרים ומהשעבוד ליצר הרע. וכשמוזכר השם יתברך זהו כעין משל להתנוצצות של גילוי שמגיע לנשמה מהעולמות העליונים.

וכך השם יתברך שולח את משה, שזו הנשמה הקדושה של האדם, שתגאל אותו מפרעה שהוא היצר הרע, ותוציא אותו ממצרים, מכל המיצרים שכובלים אותו.

תהליך השעבוד

בתחילה האדם מרגיש חופשי, ובלי להרגיש הוא הולך אחרי היצר ומשתעבד לו. בני ישראל ירדו למצרים ובתחילה יוסף דאג להם וכולם התייחסו אליהם בכבוד. אבל לאט לאט הם הפכו לעבדים בלי להרגיש. וכפי שמובא במדרשים שבהתחלה זה היה בפה רך, ולאט לאט הפך לפרך.

וכך מובא בגמרא בשבת קה: שכך אמנותו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך, מחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה. והרי האדם לא יקשיב ליצר שיאמר לו לעשות דברים קיצוניים, ולכן הוא אומר הבה נתחכמה לו, הוא אומר לו לעבור איסורים קלים, דברים שנראים כחומרות מיותרות, ומשם הוא מתרגל לעבירות ולא מרגיש שהוא מגיע לדברים גרועים ממש שלא היה מעז לעשות קודם לכן.

אף אחד לא טיפש להרוס לעצמו את החיים בשביל איזו תאוה טיפשית. אבל מעשים בכל יום שהיצר מסמא את העיניים וגורם לאדם לפעול בלי לחשוב. מה שפעם היה נחשב לפרוץ וגרוע, היום נחשב לשמרני. מה שפעם לא היו מעזים, הפך היום לדבר של מה בכך מכוח ההרגל.

ואמנם האדם חזק יותר מהיצר. וכפי שמעיד פרעה, עם בני ישראל רב ועצום ממנו. ולכאורה אם הם רבים וגם עצומים, אז הם הרבה יותר חזקים והיו יכולים להביא למהפך ולמרוד. אז איך יתכן שהם היו עבדים שנשלטים בידי אנשים חלשים יותר מהם? אלא שהיצר מתחכם ומראה את עצמו חזק יותר. הוא מראה להם דמיונות ומרגיל אותם לחשוב כמו עבדים.

שהתרגל אליהם ולוקח אותם כמוכנים וברורים מאליהם, ולא מאמין שיש אפשרות לצאת מאותן גבולות ומיצרים ולצאת מהצרה. שהשם יתברך יכול הכל ואינו כפוף לחוקי העולם. שהוא יכול לעשות גם את הבלתי אפשרי. וכי יש משהו קשה להשם יתברך? וכי הטבע מגביל אותו חס ושלום?

הכבוד העבודה

לאחר שהאדם מקבל אורות מופלאים, מתמלא בביטחון וצועד בנחישות בדרכו החדשה, מגיע שלב הקושי. הוא חשב שיעשה מאמץ גדול וויתורים ואז ברגע הכל ישתנה לטובה ויראה ישועות. אבל מה רבה ההפתעה כשהוא מוצא שהכל הפך לקשה ומסובך יותר. תכבד העבודה ויקוששו תבן.

ובאמת זו תופעה מוכרת ומובנת. כמו כל ניסיון גמילה מאיזו התמכרות או תאוה, שאז מגיע קושי גדול כדי להפיל אותנו. כשנפכים מים על אש הלהבה קופצת ומשתוללת. כשבאים לחסל מקק הוא רץ ומשתגע. כך כשבאים לחסל את היצר הרע, אז הוא נלחם בכל הכוח כדי להגן על עצמו. גם יש בזה מעין מבחן עבורנו, לראות כמה האדם באמת מוכן להתאמץ. וכי הוא באמת מוכן להקריב? חייבים להתעקש ולהמשיך.

שעבוד המחשבה

וצריך לדייק שפרעה לא היה טיפש. שלא סתם הוסיף קושי לעבודה בצורה פיזית. אלא שפעל בצורה נפשית. שכעת נוצר לחץ אדיר של הספק, וכך המוח לא פנוי לחלום על גאולה. שאפילו כשישנים בלילה אז טרודים מאיפה ישיגו תבן למחר ואיך יספיקו לעשות לבנים כדי שלא יכו את חבריהם.

וזה מאוד מזכיר את הדור שלנו. מלא בשפע, אבל גם מלא בטרדות. קשה למצוא יישוב הדעת, להתבונן ולחשוב.

ובאמת פרעה הצליח. שבמקום להילחם ביצר הרע, האשימו את משה ואהרן בקושי העבודה. אדם רואה את הקושי וחושב לעצמו שאולי חבל שניסה למרוד ביצר הרע. אולי לא היה כדאי להיכנס לזה? אולי עדיף לוותר?

כאשר משה הגיע שוב, לא שמעו לו מקוצר רוח ועבודה קשה. כמשל לאדם עני שעובד קשה מאוד, ואז אומרים לו שהוא קיבל ירושה ענקית וצריך להגיע לחתום, אז הוא אומר שאין לו זמן כי יש לו עבודה ומנהל העבודה יכעס. מרוב ששקועים בהבל, לא משאירים זמן לדברים החשובים באמת. אומרים לאדם לחשוב על החיים, על העולם הבא, בשביל מה בכלל בא לעולם, והוא אומר שאין לו זמן כי הוא ממחר לעבודה. בכל רגע פנוי מוציאים מכשיר מהכיס ושוקעים באשפה הקרויה בידור במקום להגיע לעומקים נפלאים.

השקר שביצר

ליצר אין טענות הגיוניות. הוא פשוט מציף ברגש ותאוה. פועל על דמיונות. כשמשא ואהרן הופכים את המטה לתנין, אז גם החרטומים עושים את זה. וכך כולם צוחקים על זה שכל תינוק במצרים יודע כישוף כזה. אבל מי שמתבונן בהגיון וחושב לעומק מבין. כי המטה של אהרן בלע את המטות של המצרים, וכולם ידעו שזה לא אפשרי על ידי כישוף. כולם ראו את הדמיונות של היצר וזנחו את העניין. אבל המעטים שהעמידו והתבוננו זכו להגיע לאמונה.

וכך גם במכות מצרים, ציננו את הריגוש וההתפעלות מהן, ורק מי שעצר לחשוב ולהתבונן ראה את ההשגחה העליונה.

כך במכת דם למשל גם החרטומים הפכו מים לדם. וצריך לדייק שלא היו מים למצרים אלא אם קנו אותם בכסף רב, ויוצא שהחרטומים שילמו הון תועפות כדי להשיג מים, ואז

הפכו אותם לדם ברוב טיפשותם. רק כדי להחליש את האמונה, לטשטש ולמעט מערך המכה. במכת צפרדע כבר לא יכלו לסבול יותר, וכשמשא שאל את פרעה מתי להפסיק את המכה הוא ענה למחר. הוא מוכן לסבול עוד יום שלם של צפרדעים בכל מצרים רק כדי לנסות להוכיח שמשא טועה.

לא עושים פשרות

כשהיצר מבין שכלתה אליו הרעה ואין לו סיכוי, הוא מוכן להתפשר. האדם שמח ומרגיש שזו הזדמנות להשיג את מה שרצה. אבל זה שקר. כי הוא יכול להשיג הרבה יותר אם ימשיך להילחם.

פרעה מתפשר ומוכן שהעם יצא ורק שישאירו את הילדים. ועוד הוא מראה שזה לטובתם. ראו כי רעה נגד פניכם. גם מצהיר שזה מה שהם מבקשים. אני מפסיד עליכם. וכך מנסה להשתלט על המחשבות. כשזה לא הולך, הוא מוכן להיכנע עוד ואומר גם טפכם ילך, רק שישאירו את הבהמות.

אבל משה לא מתבלבל ואומר לו גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות. לא זו בלבד שהם לא יתפשרו על שום דבר, אלא שגם היצר הרע יתן להם מתנות.

כשאדם פועל נכון, הוא מכניע את היצר לעבוד בשבילו. אם יאכל מאכלים אהובים רק בשבת או כשמסיים מסכת, היצר יחכה כל השבוע לשבת ויזרו אותו ללמוד. אם ירגיש גאווה והצלחה במצוה מסוימת, היצר ירוץ אחריה. כך משתמשים ביצר, בתאוה ובמידות רעות להתעלות בעבודת השם. ליצור אורה טובה והנאה ממצוות. ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

להתרחק מנסיונות

כשיוצאים מהמקומות הרעים, יש יצר חזק שמפתה לחזור לשם. חשים געגוע מדומיין שכאילו היה טוב ויפה ושוכחים את כל הרע שהיה. לכן צריך להתרחק מנסיונות ולא לסמוך על עצמנו עד שנתחזק. פן ינחם העם בראותם מלחמה ושובו מצרימה. אם אדם שנגמל מעישון ישב לשותות קפה עם חברים מעשנים, אז הדבר ברור שהוא יגרר אחריהם ויהיה לו קשה מאוד לעמוד בקבלה שלו. לא צריך להיכנס לנסיונות.

מסירות נפש

לסיום התהליך, משמיים מעמידים אותנו במבחן כדי להוכיח את עצמנו. שבאמת עברנו שינוי פנימי. מסירות נפש מוכיחה שאנו מוכנים להקריב למען הדבר. שזה לא סתם מהשפה ולחוץ, אלא משהו עמוק שבוער בתוכנו. וזה מה שמביא ישועות. ולכן מגיעים אל הים, ומשה מתפלל, אבל השם אומר לו מה תצק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו. זה לא זמן לתפילות, כי כעת צריך מסירות נפש. לעמוד בניסיון. להקריב ולהוכיח אמונה בפועל. ואז כשנחשון בן עמינדב נכנס לים נעשה הנס. כל השערים נפתחים. מגיעים להשגות של ממש. הים נקרע. הבלתי אפשרי נגלה מול עינינו.

שבח והודיה

חלק בלתי נפרד מהגאולה הוא עניין השבח וההודיה להשם יתברך. זה מביא אותנו לא להתרגל לטבע המובן מאלינו וכך לא להשתעבד מחדש לגבולות ולמיצרים. כשאדם חושב על טוב השם, מתבונן ומעריך, הוא זוכה לחיות בנס, מגביר את האמונה ומגדיל את השפע לחיים שלו. וזה עניין שירת הים, שזכו להגיע שם לדרגות עצומות. יהי רצון שנזכה לגאולה הפרטית שלנו, וכן לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

זמני השיעור בימי חול המועד: 11:00-13:15. מנחה באחת ורבע. חג פסח כשר ושמח.